

EBM 814, Ørupgård

© KORT & MATRIKELSTYRELSEN (G.115-96)

Moegård Museum

Arkæobotanisk undersøgelse af EBM 814, Ørupgård

Peter Hambro Mikkelsen

KONSERVERINGS- OG NATURVIDENSKABELIG AFDELING

Nr. 2 2003

EBM 814, Ørupgård

Arkæobotanisk undersøgelse af EBM 814, Ørupgård

Peter Hambro Mikkelsen, cand.mag., ph.d.

Indledning

I forbindelse med gennemførelsen af et rørlægningsarbejde ved landsbyen Ørupgård på Djursland blev der fundet tre arkæologiske anlæg.¹ Anlæggene, der ligger på en svag sydvestlig skråning, var klart aftegnet i undergrunden, hvor fylden fremtrådte mørkt pga. et variende indhold af forkullede organiske levn. Der var sandsynligvis tale om et anlæg beregnet på tørring af hørstængler i forbindelse med forarbejdningen af plantefibrene, og udgraverne tog kontakt med Moesgårds Naturvidenskabelige Afdeling med henblik på en vurdering af anlæggene og en eventuel prøveudtagning. En analyse af de forkullede indhold kunne således formode at give et fingerpeg om, anlæggene vitterligt havde været anvendt til hørfarbejdning.

Anlægsbeskrivelsen

Der var tale om tre næsten identiske anlæg. Anlæggene er ikke tegnet i fladen, men kun målt og beskrevet som det fremgår nedenfor. Alle tre anlæg er snittet i tværgående retning, og de arkæobotaniske prøver udtaget i snittet.²

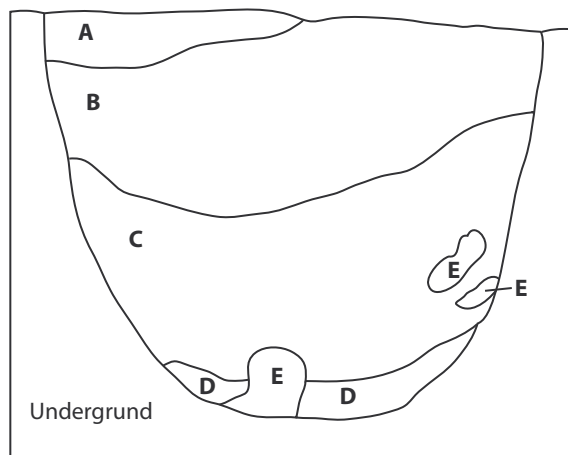
1. EBM 814, Ørupgård. Rosmus sogn, Djurs Sønder herred, Randers amt, sted.nr. 140211, UTM 607975/6242097.

2. Profiltegningerne udført af Michael Wölck.

Grube 1

Gruben er ikke afgravet i total længde, men forsvinder ind under udgravningskanten mod SV. Den afdækkede del af gruben er 2,70 m lang, 60 cm bred og 53 cm dyb. Siderne på gruben er lige, med let rundet bund. Øverst i gruben sås en opblandet humøst brun fyld med større eller mindre indslag af forkullet materiale. Mod bunden bliver det forkullede lag massivt (lag D), med en tykkelse på 7 cm. Langs kanten og bunden ses tydelige tegn på ild, idet undergrunden er rødfarvet i en ca. 5 cm's tykkelse rundt i nedgravningen.

Gruben blev snittet to steder, prøve 5 blev udtaget i fladen i lag D, medens prøve 6 blev udtaget i lag D, som denne fremstod i profilvæggen.

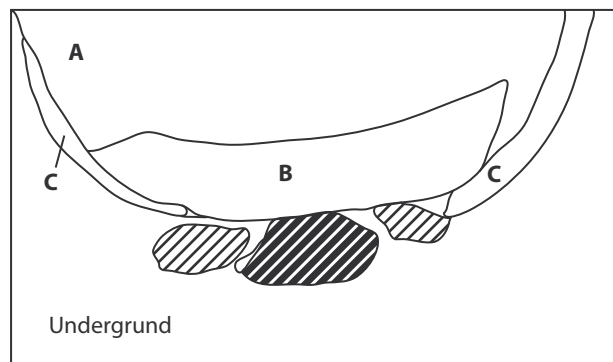

- A: Lysgråt sandet fyld (aske).
- B: Gulliggråt sandet ler.
- C: Gråbrunt til beige farvet sandet ler.
- D: Trækulsfyld.
- E: Recente forstyrrelser (dyreaktivitet).

Grube 2

Gruben er afgravet i total længde og er 2,4 m lang, 65 cm bred og 35 cm dyb. Nedgravningen har let skrånende sider, med let rundet bund og svagt afrundede ender. Øverst i gruben sås en opblandet humøst brunt fyld med større eller mindre indslag af forkullet materiale. Mod bunden bliver det forkullede lag massivt, med en tykkelse på omkring 7 cm. Langs kanten og bunden ses tydelige tegn på ild, idet undergrunden er rødfarvet i ca. 5 cm's tykkelse rundt i nedgravningen. Gruben er placeret således, at den er dækket af markskellet og må følgelig opfattes som ældre end dette.

Prøve 1 blev udtaget i fladen i lag B, medens prøve 2 blev udtaget i lag B, som denne fremstod i profilvæggen.

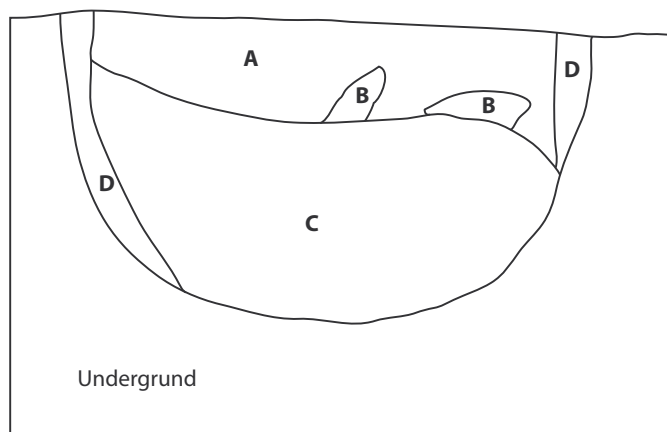

- A: Gråbrunt sandet ler.
- B: Trækulsfarvet fyld.
- C: Brømme af rødbrændt klægsand.

Grube 3

Gruben er afgravet i total længde og er 1,8 m lang, er 55 cm bred og omkring 35 cm dyb. Nedgravningen har let skrånende sider, let rundet bund og svagt afrundede ender. Øverst i gruben sås et opblandet humøst brunt fyld med et større eller mindre indslag af forkullet materiale. Mod bunden bliver det forkullede lag massivt, med en tykkelse på omkring 7 cm. Langs kanten og bunden ses tydelige tegn på ild, idet undergrunden er rødfarvet i ca. 5 cm's tykkelse rundt i nedgravningen.

Prøve 3 blev udtaget i fladen i lag C, prøve 4 blev udtaget i lag C, som denne fremstod i profilvæggen.

A: Gulliggråt sandet ler.
B: Lysgråt sandet fyld.
C: Trækulsfarvet fyld.
D: Brømme af rødbrændt klægsand.

Prøveudtagning og behandling

De seks prøver blev som ovenfor beskrevet udtaget dels i fladen og dels i profilvæggen. Efter tørring i laboratoriet er prøverne volumenmålt. Herefter er koncentrationer af forkullet materiale gennemset i mikroskopet og resten af prøven herefter kursorisk gennemset for at finde eventuelt trækul.

Prøveindhold

Prøve 1, grube 2. Prøven bestod af 1 liter materiale, mest sand men også med noget forkullet materiale af tørv. Prøven er efter gennemsyn kasseret.

Prøve 2, grube 2. Prøven bestod af 750 ml materiale. Som prøve 1, med enkelte moderne roddele. Prøven er efter gennemsyn kasseret.

Prøve 3, grube 3. Prøven bestod af 1250 ml materiale. En del bestod af sammenbrændt forkullet materiale fra mose. Prøven er efter gennemsyn kasseret.

Prøve 4, grube 3. Prøven bestod af 1 liter materiale. Meget forkullet materiale, sandsynligvis tørv. Enkelte stængelfragmenter, evt. hør? Der er gemt en prøve af det forkullede materiale, øvrige dele af prøven er kasseret.

Prøve 5, grube 1. Prøven bestod af 1200 ml materiale. Der var store mængder forkullet sammenbrændt tørv. Der er gemt en prøve af det forkullede materiale, øvrige dele af prøven er kasseret.

Prøve 6, grube 1. Prøven bestod af 750 ml. Der var store mængder af forkullet sammenbrændt materiale fra tørv samt hvidbrændt aske. Tydelige mosstrukturer samt del af plantestængel, sandsynligvis *Fragmites*, tagrør. Der er gemt en prøve af det forkullede materiale, øvrige dele af prøven er kasseret.

Undersøgelsens resultat

Der blev fundet varierende mængder forkullet materiale i de tre anlæg. Fælles for anlæggene var anvendelsen af tørv som brændsel og et uventet fravær af trækul. Der blev ikke fundet nogen rester af forkullede hørfrø, som kunne indikere, at der er tale om et anlæg til tørring af hørprodukter. Der blev fundet ganske få stængelfragmenter, som eventuelt kan stamme fra en hørplante, men dette kan ikke afgøres med sikkerhed.

Ved lokaliteten HOM 1350, Mårhøj, blev der for nogle år siden fundet tilsvarende anlæg som fra Ørupgård, C-14 dateret til efter år 1600. Her var der en helt anden sammensætning af det forkullede materiale. Dels var der store mængder trækul, men der var også meget store mængder af hørfrø. I dette tilfælde må der med sikkerhed være tale om en eller anden form for tørring af hørprodukter. Fraværet af hørfrø i Ørupgård behøver imidlertid ikke udelukke, at der rent faktisk har været tale om et tørringsanlæg til hør.

Hvad angår en datering af anlæggene, så er der ikke fundet noget materiale, som er velegnet til en C-14 datering. Det forkullede materiale består af tørvemateriale, som kan være dannet mange hundrede hvis ikke tusinde år før anvendelsen til brændsel, og de få formodede stængler, der evt. kan være hør er for usikre at anvende til dateringsformål, og der er ej heller trækul til stede i fundet. Ud fra en antagelse om, at der er tale om hørtørringsanlæg, og ud fra udformningen af anlæggene er der højst sandsynligt tale om anlæg, der skal dateres til middelalder eller eventuelt helt op i 1800-tallet, hvor hør fremstilling fik en genkomst.

Et interessant aspekt er anvendelsen af tørv som brændsel. Dette kan tyde på mangel af træ, og netop omkring år 1800 var forekomsten af træ i Danmark på det absolut laveste, idet skov udgjorde omkring 2% af det samlede areal.

Rapporterne fra Moesgårds konserverings- og naturvidenskabelig afdeling fremlægger resultater i forbindelse med specialundersøgelser af arkæologisk genstandsmateriale.

Heriblandt kan nævnes arkæobotaniske undersøgelser, vedanatomiske undersøgelser, antropologiske undersøgelser af skeletter samt arkæozoologiske undersøgelser.

Der optræder også andre typer dokumentationsfremlæggelser, som f.eks. besigtigelse af marinarkæologiske lokaliteter og metodebeskrivelser af konserveringsteknisk karakter.

Alle rapporter kan downloades fra Moesgaard Museums hjemmeside. Eftertryk med kildeangivelse tilladt.